

BÉOWULF

(TŘI UKÁZKY S HODOVNÍ TEMATIKOU)

Béowulf je první výpravnou (heroicko-elegickou) básní anglické literatury, novodobou literární historií pojmenovanou po svém hlavním hrdinovi. Představuje nejvýznamnější památku a v obecném povědomí i symbol nejstarší anglické literatury – písemnictví anglosaské Anglie (anglosaské období se tradičně vymezuje léty 449–1066). Tato báseň o 3182 verších se dochovala v jediném rukopise z období kolem roku 1000. Místo a doba jejího vzniku (nejspíše někdy mezi léty 750–950), historie jejího textu i totožnost jejího tvůrce (spíše vzdělaný klerik nežli potulný zpěvák, rozhodně však křesťan) zůstávají i po bezmála dvou stoletích filologických a literárněhistorických zkoumání neznámé. Svým rozsahem, široce koncipovaným námětem ani melancholicky důstojným tónem nemá v celém korpusu staroanglické poezie (zhruba 30 000 veršů) ani v rané germánské poezii vůbec obdoby.

Béowulf je složen klasickou germánskou dlouhou veršovou řádkou s nepravidelným počtem slabik, cézurou mezi oběma půlverši a s jedním až dvěma aliteračními vrcholy v půlverši prvním a jedním vrcholem v půlverši druhém. Aliterační vrchol je přitom zároveň vrcholem přízvukovým a významovým. Stylistická záliba v reflexi a opisu i potřeby aliterace si podmaňují jazyk, takže básníkův slovník vyniká bohatstvím substantivních a adjektivních synonym, využívaných v četných variacích a paralelismech.

Ač je skladba bezpochyby anglosaského původu, její děj se odehrává na území dnešního Švédska a Dánska někdy na přelomu 5. a 6. století po Kr. Béowulf, urozený válečník z kmene Géatů,¹ se spolu se čtrnácti druhy přeplaví k dánskému dvoru krále Hróðgára, aby ho vysvobodil z područí netvora jménem Grendel, sídlícího v bažinách. Ten už dvanáct let noc co noc přepadá Hróðgárovu hodovní síň Heorot a pokaždé si odnáší krvavou kořist: třicet dánských válečníků. Béowulf Grendela po urputném boji v Heorotu smrtelně zraní a zažene na útěk. Vzápětí je nucen podstoupit další, ještě obtížnější souboj s Grendelovou matkou, jež chce pomstít smrt svého syna, a to na dně jezera či mořského fjordu v příbytku obou oblud. S pomocí zázračného meče, který tam najde, Béowulf zvítězí i podruhé. Posléze se, bohatě obdarován dánským králem, vrací domů. Druhá část skladby zachycuje Béowulfa v době, kdy už padesát let moudře panuje Géatům. Dějovým jádrem je jeho třetí – a poslední – velký zápas, tentokrát s ohnivým drakem. Drak, rozezlen krádeží zlatého poháru

¹ Neboli Gautů – obývali jižní Švédsko, než byli právě Švédy pohlceni.

z pokladu, který od věků střeží ve skalní mohyle, pustoší géatskou říši. Souboj končí smrtí obou protivníků. Zlato je pohřbeno spolu s Béowulfem, drakovo tělo shozeno z útesu do moře a Géatům, lidu bez krále, napříště hrozí války a poroba.

Děj skladby vyrůstá ze starogermánských lidových pověstí a využívá motivů mytických a heroicko-legendárních (řada z nich se objevuje v literárních památkách germánského Severu po roce 1200). Vazba příběhu na historii je velmi sporá. Děj nepostupuje lineárně a nemá ani prvořadou důležitost: výpravný prvek je podřízen úvahovému. V nejobecnějším smyslu je *Béowulf* meditací o životě předků, v níž se mísí obdiv s lítostí – meditací o čase, kdy rané germánské bojové družiny dobývaly území pro nová kmenová království, kdy si hrdinské ctnosti jako statečnost, věrnost a štedrost vysluhovaly chválu v písních a kdy k jejich nositelům, usilujícím o věčnou válečnickou slávu v bludném kruhu výbojů a pomst, dosud nedolehla radostná zvěst o křesťanské naději.

Následující ukázky, spjaté topem hostiny, pocházejí z prvního českého překladu *Béowulfa*, který vyjde v letošním roce v nakladatelství Torst. Český text je oproti tradiční souvislé úpravě originálu rozčleněn tak, aby se ozřejmily či zvýraznily kompoziční švy, tvořené významovými souvislostmi a kontrasty.

* * *

Tematickým východiskem *první ukázky* je vznik dánské hodovní síně Heorot.² Sled obrazů dokumentuje plynutí starogermánských poetických dějů k náhlému či alespoň nevyhnutelnému a veskrze neblahému zvratu: záznam vzniku hodovní síně ústí ve zmínku o jejím konci v náručí plamenů; ve dvoraně se lidé pospolu těší vždy jen po omezenou dobu a v hrůze před útoky Grendela, strašného obyvatele bažin a nehodného hosta. Zestárlého vladaře Hróðgára opustila síla a tvář v tvář ničivé pohromě spoléhá už jen na lety nabytou moudrost – jeho rádcové si nevědí rady a jeho bojovníci se škůdčovým útokům nedokáží postavit.

Hróðgáru vzcházela vítězství v bitvách,
 65 osud mu přál a muži oddaně
 sloužili ve zbrani, až vznikla družina
 udatná a mocná. Tu úmysl pojal,
 že stavět dá hodovní síň,
 přikáže vztyčit velikou dvoranu,
 70 jež u lidských synů nepozbude slávy,

² Doslova „jelen“; podle zvířete, jež bylo pro Germány symbolem královské moci a ušlechtilé pohostinnosti.

- a v té dvoraně vše že dělit bude
 mladým i starým, co sešle mu Bůh –
 krom půdy v občině a životů poddaných.
 Já slyšel v světě, že úkol ten svěřil
 75 mnoha národům, jež země nosí:
 sněmovnu přistrojit. Ve stanovený čas –
 bylo to prý brzy –, když sroubena stála
 největší z hodoven, nazval ji Heorot.
 Daleko sahala moc jeho slova:
 80 sliby naplnil, rozdílil skvosty
 a prsteny hostím. Hodovna strměla,
 klenutá a pyšná, v předtuše plamenů,
 zhoubného ohně: čas teprv zrál,
 kdy zetě a tchána měla znesvářit
 85 smrtící záští zákeřná msta.³

- V žalosti zatím míjel život
 mocného tvora, jenž meškal v tmách,
 když k němu z dvorany den co den doléhal
 hlahol a jásot; zněla tam harfa,
 90 lahodný zpěv.

Líčil tu pěvec,
 jenž začátek lidí vyprávět znal,⁴
 kterak Všemohoucí⁵ vytvořil zemi,
 vlídné místo, jež vlny smáčejí,
 slavně zavěsil slunce a měsíc,

³ Narážka na pozdější událost, v básni nezaznamenanou a ani z dalších dochovaných literárních ohlasů ne zcela jasnou: Hrōðgár provdává svou dceru Fréawaru za Ingelda, krále Heaðobardů, ve snaze ukončit letitou krevní mstu mezi jeho a svým kmenem. Msta trvá od chvíle, kdy Dánové v boji zabili Ingeldova otce Fródu. Sňatek však znesvářené strany (tj. „zetě a tchána“, v. 84) neusmívá a Heaðobardové vtrhnou do Dánska. V bitvě na Heorotu Hrōðgár s pomocí svého synovce Hrōðulfa vetfelce sice porazí, avšak hodovní síň lehne popelem. – Povah a častý výskyt podobných narážek v básni napovídá, že alespoň někteří z těch, kterým byla určena, byli v dějích, jež se za narážkami skrývají, zběhlí a že narážky tvoří důležitou součást nejen techniky, ale také estetiky vyprávění. Použití takového slovního „klíče“ k příslušné legendární nebo historické události patrně publiku nebo čtenářům skýtalo intelektuální potěšení.

⁴ Zpěv o stvoření světa volně sleduje starozákonní První knihu Mojžíšovu (Genesis).

⁵ *Všemohoucí*: zdá se, že jazykové prostředky odkazování k božskému principu jsou v textu voleny důsledně neutrálně – tak, aby nebyla narušena rovnováha mezi starogermánskou látkou (svět víry v pohanská božstva) a její anglosaskou křesťanskou recepci.

- 95 ať svým jasem osvěcují svět,
a každou končinu učinil krásnou
stromy a květy; ve všem stvoření
rozproudil život, ať radostně se hemží.
- 100 A tak družina dlela v blaženství,
žila požehnaně, když náhle počal
pekelný protivník páchat zlé činy.⁶
Ta strašná stvůra slula Grendel.⁷
On putoval pomezím, panoval pustinám,
bažinám a blatům,⁸ v příbytku oblud,
105 které proklel kletbou kdys Pán
co Kainovo plémě, načas přebýval
bídny ten psanec.
- Tu vraždu pomstil
- Bůh věkověčný, ubítí bratra:
vrah z násilí neměl se těšit,
110 Hospodin vyhnal ho na hony od lidí.
Z Kaina pak povstalo pokolení zmijí,
skřeti, upíři a všeliké stvůry,
obři, již Bohu dlouho odpírali
úctu a věrnost: však vzali svůj díl.
- 115 Když snesla se noc, Grendel namířil
k hrdému domu, odhodlán zvědět,
jak vede se Dánům, když dopřáli si piva;
uvnitř zastal udatnou družinu –
spalí po slavnosti, starost neznali,
120 pozemskou bídu. Zlomocná bytost,
hnána zuřivou, lačnou záští,
chvatně zchystala se a spících zchvátíla

⁶ Universalismus biblického slova přechází v historický obraz starogermánského hrdinského věku: pospolitost stvořených lidí („družina“) se v dějové aktualizaci prole s družinou Hróðgárovou. Zároveň s tím tvář ďábelského nepřítele načas nabývá rysů Grendelových. Ustavuje se tak základní, dvojediná, pohansko-křesťanská perspektiva vyprávění.

⁷ *Grendel*: původ ani význam jeho jména nebyl přes četné pokusy objasněn.

⁸ V imaginaci staroanglických básníků je pevně zabudována souvislost močálů, jež byly výraznou součástí anglosaské krajiny, s představou pekla.

- třicatero mužů. Pak táhla zas pryč,
 plesajíc nad lupem, nazpět k příbytku,
 125 s mnoha mrtvými k domovu mířila.
 Když nastal rozbřesk a rodil se den,
 zvěděli muži, co Grendel zmůže;
 skončil hodokvas, počalo hoře,
 jitřní pláč. Jasný vládce,
 130 starodávny rek, seděl zasmušile,
 trpěl velmož, pro druhy truchlil,
 když našly se šlépěje netvora,
 prokleté stopy. Strážě Dánů
 neměla konce – klidu jim nepřáno,
 135 hned příští noc propuklo zlo
 ještě strašnější: běsnící stvůra
 málo se rmoutila, že rozsévá smrt.
 Lidé teď vpovzdálí lůžko si stlali,
 dále odtud k oddechu lehalí,
 140 pod jinou střechou, když nad slunce jasněji
 svítla pravda o zášti, již sršel
 strašlivý host. Držel se stranou,
 v bezpečí zůstával, kdo unik zloduchovi.
 Grendel panoval a nedbal na právo,
 145 sám proti všem, až pustý stál
 po dlouhý čas nejlepší z domů:
 dvanácte zim zakoušel zármutek
 zastánce Scyldingů, zoufalství všeliké,
 hluboké hoře. Záhy hrdinové
 150 i všecken svět snadno poznali
 z neveselých písní, že netvor Dány
 dlouho napadá, deptá je útoky,
 po mnoho měsíců živí žár msty,
 bezuzdný svár; smíru nechce
 155 dosáhnout s žádným z družiny dánské,
 skončit s vražděním a složit výkupné;
 tak nikdo z rádců neměl naději
 na hojnou náhradu z rukou netvora.⁹
 Ten přízrak byl jim ustavičně v patách,

⁹ Grendel jedná v rozporu se starogeránským zvykovým právem. Je „strašlivý host“ (v. 142), který vyhnal svého hostitele a vynutil si pohostinství násilím. Počíná si jako nehodný člen Hróðgárovy

- 160   temný stín smrti   staré i mladé
do tenat vábil,   ve věčné tmě
vládl mokřinám.   Nevědí muži,
kam pekla spřeženci   své stáčejí kroky.
Protivník lidstva   putoval samotou,
165   příšerné skutky   páchal bez ustání,
strašné zločiny.   V soumračných nocích
sám obýval síň,   Heorot skvostný,
k slavnému stolci   však přistoupit nesměl,
s poklady přijmout   přízeň Pánovu.

* * *

Ukázka druhá je obrazem hostiny v Heorotu, již dá dánský král vystrojit poté, co Béowulf cestou od moře prokázal ve trojí slovní zkoušce, že přichází z ušlechtilých pohnutek a s neochvějnou odvahou. Hodovní síň se stává obřadním prostorem hrdinova závazku. Teprve pak je Heorot Béowulfovi svěřen a s přicházející nocí se mění v dějiště jeho prvního zápasu.

- Šťasten byl starý   dárce šperků,¹⁰
sivý a proslulý.   Skvělý Scylding,
pastýř lidu,¹¹   nadál se pomoci,
610   když slyšel odhodlaná   slova rekova.
Zas hlaholil smích,   hlasy hrdinů,
veselá slova.   Vešla Wealhðéow:¹²
dobrá kněžna   dbala mravu,
zlatem zkrášlená   muže zdravila.
615   Vznešená žena   pohár přede všemi
ponejprv podala   panovníku Dánů,

družiny – rozrušil pospolitost hodovní síně. Grendel se zpronevěruje i další důležité povinnosti, kterou mu zvykové právo jakožto vrahovi předepisuje: odmítá Hróðgárovi, pánu svých obětí, složit výkupné za spáchané násilí a dosáhnout tak smíru. I zde je dobře patrný snad nejvýraznější znak Grendelova literárního obrazu: jeho nestvůrné rysy se prostupují s lidskými, po způsobu literárních monster je podoben i nepodoben člověku.

¹⁰ *dárce šperků*: Hróðgár.

¹¹ *pastýř lidu*: další z vladařských a vůdcovských starogermánských epitet.

¹² *Wealhðéow*: dánská královna a Hróðgárova choť. Ztělesňuje typ starogermánské královny, jak její charakterizuje sta. gnómická poezie – královna má být především vznešená a přívětivá, má častovat svého pána pivem či medovinou a být štedrá k hostům ve dvoraně.

- pobídla, ať piva   potěšen si zavdá
 milovaný pán.   Tak plesal a pil,
 jak přísluší králi,   okusil krmí.
 620   Paní z Helmingů¹³   prošla hodovnou,
           starým i mladým   v družině skvostné
           číše podávala,   až přišel čas
           a milá kněžna,   jasně myslí
           a skvosty jiskřící,   nalila Géatu.¹⁴
 625   Blahořečila mu,   Boha velebila
           moudrými slovy,   že je tu muž,
           v nějž nyní může   vkládat naději
           na pomoc od zlého.¹⁵   Zuřivý válečník¹⁶
           zavdal si z poháru,   jež přijal od kněžny,
 630   a poté promluvil,   k souboji povzbuzen,
           potomek Ecgðeowův   pozvedl hlas:

           „Já předsevzal si,   když v příboj jsem se pustil,
           do veslice vsedl   s věrnou družinou,
           že doposledka splním,   več nyní doufají
 635   všichni Dánové,   či v spárech ěasa
           sejdu se světa.   Jak sluší se muži,
           osvědčím nyní   odvahu, anebo
           v dvoraně nadejde   můj poslední den!“

           Tuze potěšila   paní ta slova,
 640   řeč plná chlouby.¹⁷   Králova choť,
           vznosná a ve zlatě,   zasedla při vládci.
           Zas jako dříve   zněla dvoranou
           jistota v slovech,   jásali za stoly
           zmužili Dánové.   Zanedlouho však

¹³ *Helmingové*: blíže neznámý rod královny Wealhðeow.

¹⁴ *...nalila Géatu*: pořadí, ve kterém se Béowulfovi poháru dostává, odpovídá postavení mladého hosta, jenž ještě nenaplnil své poslání ani nepronесl závěrečnou přísahu před bojem (srov. v. 632n).

¹⁵ *Urozená paní zde* – pro staroanglickou poezii typicky – odvádí svůj díl diplomacie. Jako žena a královna smí zároveň vyslovit leccos, co její choť je povinen smlčet.

¹⁶ *Zuřivý válečník*: Béowulf. Epiteton *constans*: hněv a zuřivost jsou důležitými atributy starogermánského válečníka, staroanglická gnómičká poezie však zároveň nabádá, „mysl i ruku necht mírní muž“.

¹⁷ *Řeč plná chlouby*, pronesená s vládcovým pohárem v ruce a před svědky v hodovní síni, nabývala obřadního charakteru přísahy. Nedostát jí znamenalo vystavit se hanbě a opovržení.

- 645 vážený kníže toužil na lůžku
s večerem spočinout. Věděl, že vrah
osnuje válku ve vznešené síni,
hned jak slunce lidé spatří,
a sotva noc na svět se snese,
650 v sirém soumraku vyrazí, skryt
stíny temnoty. Sbor povstal.
Posléze muž pozdravil muže,
Hróðgár Béowulfu ze srdce přál blaho,
ať ovládne síň, takto promlouvaje:
- 655 „Tu pyšnou stavbu jsem dosud nikdy
nesvěřil žádnému z lidských synů,
od chvíle, co prvně pozvedl jsem štít.
Měj nyní a podrž nejlepší z příbytků,
slávy pomni, statečnost projev,
660 nepřítele střež. Všechno ti splním,
přečkáš-li živ svůj zmužilý čin.“

* * *

Hostina v *ukázce třetí* se koná na oslavu Béowulfova triumfu nad Grendelem, ale radostný tón v ní přesto zůstává tlumený. Jednak je až příliš patrné, že dánskému společenství hrozí v budoucnu zrada, jednak píseň královského zpěváka (tzv. *Finns-burhská epizoda*), ač pojednává o dánském vítězství nad Frísy, přináší sled obrazů fyzického zmaru. Motivy zrady a zániku se v celé ukázce prostupují; významné jsou rovněž pasáže autorské (v. 1002b–1008a, resp. 1057b–1062), v nichž nad pohanskými ději bojů a pomst zaznívá hlas křesťanského kazatele.

- Ať Heorot rychle ruce kráslí,
co pokyn pak zaznělo. Připravili mnozí,
muži i ženy, pro hosty místo,
kde medovina zurčí. Zas zlatě zářily
995 čalouny ze stěn, nesčetné skvosty,
jež lidské oko prohlíží s obdivem.
Síň byla zápasem značně pobořena,
ač pevně ji poutaly železné pásy.
Praskly i stěžeje, toliko střecha
1000 nedošla úhony, když na útěk dal se

- zločinný běs, všecek zoufalý,
 že přijde o život.
 Smrti prchnout
 není snadné – snaž se, kdo chceš –
 neb lidské děti, duší obdařené,
 1005 dohnány holým nezbytím dojdou
 konce, jenž čeká každého z nás;
 pak po slavnosti spí schrána těla
 na loži smrtelném.
- Tehdy se slušelo,
 by do síně vstoupil Healfdenův syn,¹⁸
 1010 sám král se chtěl účastnit kvasu.
 Sotva se pospolu kol pána pokladů
 větší a skvělejší kdy sešla družina:
 slavní mužové sedli na lavice,
 plesali při hodech. Hróðgár a Hróðulf¹⁹
 1015 nejeden pohár přívětivě pili
 a spolu s nimi v síni té vysoké
 příbuzní i hosté. Hodovna Heorot
 kypěla přátelstvím, přadeno zrady²⁰
 Dánové poznat dosud neměli.
- 1020 Hróðgár pak Béowulfu hrdinství splatil
 pancířem, helmicí i skvělým praporcem,
 korouhví bohatě krumplovanou zlatem:
 prostředkem síně i skvostný meč
 nesli bojovníku. Béowulf napil se
- 1025 z poháru v dvoraně; za drahé dary
 nemusel před hosty hanbou se rdít.
 Pěkně zlacených pokladů čtvero
 s přátelstvím větším sotvakdy válečník
 uprostřed dvorany druhému dal.
- 1030 Kol střechy helmice stráž nad hlavou
 držela obruba dráty opletená,
 ať dědictví kladiv,²¹ tvrzené v kláních,

¹⁸ *Healfdenův syn*: Hróðgár.

¹⁹ *Hróðulf*: synovec Hróðgárův a možná jeho budoucí zrádce a protivník (srov. v. 1018–19 a 1164–65).

²⁰ *přadeno zrady*: patrně názvuk starogermánské představy osudu jako výtvaru bohyň-přadlen.

²¹ *dědictví kladiv*: jeden z *kenningsů*, složitě komponovaných metaforických obrazů, pro pojem „meč“ – „to, co vykovávají a po sobě zanechají kladiva kovářů“.

- nepřivodí škodu, až se muž se štítem
bude mět vydat nepříteli vstříc.
- 1035 Dal ochránce reků²² i osmero koní
v ohlávkách zlacených zavést do hodovny,
prostřed čtyř stěn; sedlo jednoho
skvěle svítilo, zářilo skvosty.
Na válečný trůn²³ vládce usedal,
- 1040 když hodlal pustit se do hry mečů,²⁴
v odvaze neselhal syn Healfdenův,²⁵
ten věhlasný rek, když rubali se muži.
Poté Béowulfu obé nabídl,
vévoda Ingwinů²⁶ v jeho moc vydal
- 1045 oře i zbroj, ať užívá jich zdárně.
Jasný panovník, strážce pokladů,
skvělými dary udatenství splatil,
koňmi a klenoty, jež nikdy nezklamou –
to každý potvrdí, kdo pravdu praví.
- 1050 Mocný kníže potom každému,
kdo s Béowulfem moře brázdil,
na sedadlech v síni skvosty rozdílil,
zděděné klenoty, a zaplatit kázal
za smrt druhá, ježž Grendel stihl
- 1055 zákeřně zničit – zhytnulo by jich víc,
neodvrátit tu sudbu smělost mužova
a moudrost Stvořitele.
- Svým soudem On
- lidskému pokolení panuje od věků.
Proto je vždycky rozvaha nade vše,
1060 prozíravost mysli. Mnoho pozná
dobrého i zlého, kdo zde dlouho
za strážných dnů světa užívá!
- Před stolcem vůdce Healfdenova voje²⁷
zněla hudba a zpěv zároveň.

²² *ochránce reků*: Hrǫðgár.

²³ *válečný trůn*: opisný výraz pro „sedlo“.

²⁴ *do hry mečů*: opisný výraz pro „bitvu“.

²⁵ *syn Healfdenův*: Hrǫðgár.

²⁶ *Ingwinové*: další ze synonymických označení Dánů ve skladbě.

²⁷ *vůdce Healfdenova voje*: Hrǫðgár.

- 1065 Harfu hladil Hróðgárùv zpěvák,
 ne jeden příběh spřádal a pěl,
 měl vyprávěním všecku síň vyrážet,
 jak Finna stihla náhlá strážně²⁸
 a Hnæf z Scyldingů, dánský hrdina,
 1070 ve fríské potyčce do záhuby pad.
 Věru nemohla Hildeburh²⁹ velebit
 věrnost Jutů; bez vlastní viny
 v klání mečů pozbyla milých,
 syna i bratra.³⁰ Sudbu svou nesli,
 1075 kopími prokláti. Truchlivá paní!
 Žádný div, že dceru Hókovu³¹
 rmoutilo s úsvitem,³² jak osud rozhodl,
 když náhle před sebou pod nebem spatřila
 mrtvolu drahých v místech, kde dřívě
 1080 jen štěstí znala. Šarvátka sklátila
 z Finnových věrných všechny krom jednoho.
 Jak mohl Finn, když srazili se muži,
 v boji s Hengestem bít se dál,
 nebo ze síně vypudit soky,
 1085 jež smrt nechala žít?³³ Navrhl smírně,
 že jinou hodovnu jim přihotovit dá,

²⁸ Tzv. *Finnsburhská epizoda*. Do celku básně (v. 1068–1159) je zde zabudován děj, který snad byl původně námětem samostatné hrdinské písně či písňového cyklu. Tento děj lze rekonstruovat jen v hrubých rysech, protože básníkovi nejde tolik o příběh, jako o jeho smysl, a jeho podání je protkáno řadou nepřímých odkazů a ne vždy zcela čitelných narážek. – Dánský válečník Hnæf navštíví v doprovodu družiny svou sestru Hildeburh. Ta je manželkou východofríského krále Finna. Během návštěvy vzplane na Finnově hradišti (*Finnsburh*) boj. Jeho přesné příčiny zůstávají nejasné. Je možné, že Hildeburh byla za Finna provdána proto, aby se skončil starý svár mezi Dány a Frísy. Nyní je staré nepřátelství náhle tragicky obnoveno a Dánové musejí čelit nočnímu útoku ve dvoraně, kterou jim vykázal jejich hostitel. Hnæf je v boji zabit a do čela dánské družiny se staví Hengest. Dánové se statečně brání, využívají své strategické pozice v hodovní síni, takže boj zůstává nerozhodnut. Nakonec je sjednáno příměří pod podmínkou, že Dány si žádný z Frisů nesmí dobírat za to, že uzavřeli smír s vrahem svého vůdce a zpronevěřili se tak mravnímu zákoníku hrdinské doby. Klid zbraní vydrží přes zimu, na jaře ale Dánové pod Hengestovým vedením zosnují pomstu. Finn zahyne uprostřed vlastní dvorany a Dánové si odvezou Hildeburh i Finnův královský poklad.

²⁹ *Hildeburh*: východofríská královna dánského původu, manželka Finnova a sestra Hnæfova.

³⁰ *syna i bratra*: v boji padl kromě Hnæfa, bratra královny Hildeburh, také její syn, tj. fríský králevic, patrně na straně Finnově.

³¹ *Hók*: blíže neznámý otec královny Hildeburh.

³² *...rmoutilo s úsvitem*: patrně odkaz na ráno po první bitvě, v níž zahynou Hnæf a královnin syn.

³³ Finn se patrně neuchýlil k taktice v podobných nerozhodných situacích obvyklé a hodovní síň s Dány nezapálil.

- stolec a dvoranu, z níž by spravovali
 s potomky Jutů každý polovic,
 a že skvosty on, Folcwaldův syn,³⁴
 1090 rovným dílem vždycky rozdělí,
 družině Hengstově prsteny daruje,
 právě takové tepané zlato,
 klenoty, z jakých i fríský kmen
 těší se při pití piva z pohárů.
 1095 Obě dvě strany tenkrát stvrdily
 hodnověrný mír. Finn Hengestovi
 s osudnou smělostí složil přísahu,
 že na radu moudrých muže, co přežili,
 zachová ve cti, že žádný zbrojnoš
 1100 slovem ni skutkem neporuší smír
 ani zlomyslně nikdy nezmíní,
 že nouzí donuceni, bez dárce náramků,³⁵
 Dánové k jeho vrahu se dali.³⁶
 A kdyby zbrkle fríský zbrojenec
 1105 snad myšlenku vzbudil na smrtící zášť,
 svár měl smířit svým ostrím meč.

- Pak vztyčili hranici a hojnost zlata
 vyzvedli z pokladu. Nejlepší válečník³⁷
 z bojovných Scyldingů šel ohni vstříc.
 1110 Snadno bylo na hranici spatřit
 krvavé krunýře, kance ze zlata
 jak železo tvrdé, těla urozených
 ranami zničená, zabitých řad!
 Kázala Hildeburh zároveň s Hnæfem
 1115 vlastního syna plamenům svěřit,
 ať žár sežehne schránu kostí
 jeho i strýcových. Paní se soužila,

³⁴ Folcwaldův syn: Finn.

³⁵ dárce náramků: Hnæf.

³⁶ Hengest volí řešení, které v něm nakonec jen posílí odhodlání pomstít zrádně zabitého Hnæfa:

Dánové Finna vlastně přijímají za svého pána. Básník naznačuje, že Finnovy dary už nejsou pozornostmi určenými hostům, nýbrž členům jeho vlastní družiny. Smíření (neřkuli spojenectví) s vrahy vůdce či pána bylo v nesmiřitelném rozporu s kodexem germánské cti.

³⁷ Nejlepší válečník...: Hnæf.

- pěla svou strast; syn stoupal vzhůru.
 K mrakům se vinula největší z vater,
 1120 v hukotu ohně hlavy se tavily,
 tryskala krev, pukaly brány ran,³⁸
 praskaly šrámy. Plamen spolykal,
 duch z nejlačnějších, v družinách muže,
 ze kterých v seči vyprchala síla.
- 1125 Pak se válečníci vydali k příbytkům,
 zbaveni přátel, po celé zemi,
 do hradišť a tvrzí. Hengest zatím žil
 zimu, již zlověstně zbrotila krev,
 meškal u Finna. Na domov myslel,
 1130 zda šlo by plout na vlnách v lodi
 s kovanou přídí. Proudly bouřily,
 s větrem se rvaly, mráz zamkl vlny
 do ledových pout. Pak znovu přišlo
 do dvorců jaro, jak děje se dosud,
 1135 průzračné počasí, jež vždycky počká
 na vhodnou chvíli. Zima chřadla,
 sličněl klín země. Neměl stání
 cizinec ve dvorci,³⁹ cítil, že touží
 spíše se pomstít nežli plout pryč,⁴⁰
 1140 strašlivý sněm⁴¹ hodlal svolat
 a syny jutské stihnout tam železem.
 A tak se nevzepřel zvyklostem světa,⁴²
 když mu syn Hunláfův světlo bitev,⁴³
 klenot všech mečů, vložil do klína:
 1145 byl jeho břit Jutům povědom.
 Tak stihla smrt i smělého Finna –

³⁸ *brány ran*: toto označení vychází ze starogermánské představy těla jako příbytku z masa a kostí, v němž život a duše načas přebývají, než odejdou *jinam*, na onen svět.

³⁹ *cizinec ve dvorci*: Hengest.

⁴⁰ Zatímco část dánské družiny se patrně vrátila domů (srov. v. 1148n), Hengest na Finnově hradišti zůstal a spřádal myšlenky na pomstu. – Paralely mezi makrokosmem a mikrokosmem: krajina nejprve znehyněla v mrazu a v Hengestově nitru strnula vůle k činu; zima se sváří s jarem stejně jako v Hengestově srdci myšlenka na pomstu a pokušení odplout.

⁴¹ *strašlivý sněm*: opisné označení pro „bitvu“.

⁴² ... *nevzepřel zvyklostem světa*: tj. řádu příkazujícímu pomstu.

⁴³ *světlo bitev*: sta. *kenning* pro „meč“.

- na vlastním hradišti, v hrozivé vřavě,
 když Guðláf s Osláfem přepluli oceán
 a líčili strážně, sevření lité,
 1150 původ svých béd.⁴⁴ Nepozná pokoj
 neklidné srdce: síň nachověla
 životy soků, skláli Finna,
 krále i s družinou, a jali královnu.
 Dánští lučištníci odnesli na loď
 1155 veškeré bohatství z vladařova domu,
 nádherné šňůry,⁴⁵ co jich jen našli
 v příbytku Finnově. Přes mořskou pláň
 pak vznešenou paní⁴⁶ vzali do Dánska,
 dovezli domů.
- Pěvec dozpíval,
 1160 utichl zpěv. V síni zas zurčela
 čirá radost, číšníci stáčeli
 víno vzácné. Wealhðéow, zdobená
 zlatou čelenkou, šla tam, kde spolu svorně zasedli
 k hodům synovec a strýc. Spřízněnost krve a oddanost
 1165 doposud tu ctíli.

Vybral a přeložil Jan Čermák.

⁴⁴ O okolnostech ani aktérech dánské odvety text nemluví jasně. Český překlad odráží interpretaci, podle níž Hunláfův syn, jehož otec padl v první bitvě na Finnově hradišti, žádá Hengesta, aby zabité Dány pomstil, a Hunláfovi bratři Osláf a Gúðláf se vracejí z Dánska nazpět do Fríska, aby Hengestovi pomohli.

⁴⁵ *nádherné šňůry*: náhrdelníky.

⁴⁶ *vznešenou paní*: Hildeburh.